

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СВІТОГЛЯДУ МАГІСТРІВ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сучасний світ – це арена міжкультурних та міжнаціональних взаємодій. Інтенсивність розвитку сучасного суспільства, процесів глобалізації, які надто активно розвиваються останнім часом, стимулює зростання міграційних потоків. Особливо активною категорією громадян є молодь, яка у встановленні міжкультурних контактів вбачає життєву необхідність, набуває цінного досвіду та розширює таким чином особистісні можливості.

Розвиток новітніх комунікаційних технологій (радіотелевізійних мереж, Інтернету, кабельних мереж, супутникових систем) спричинив появу нового виду спілкування – інтерактивного, завдяки якому зростає можливість діалогу культур. Спілкування за допомогою Інтернету, перегляд Інтернет-сайтів, взаємодія із засобами масової інформації (читання газет, журналів, перегляд телепередач), гра в комп'ютерні ігри значно полегшують безпосередній доступ до надбань світової культури, що є ознакою часу. Проте це явище може набувати як позитивного, так і негативного значення, особливо, коли йдеться про молодь.

Сучасні ЗМІ виступають важливим чинником моделювання системи поглядів молодого покоління на світ, формування їх світогляду. Але в умовах інформаційного суспільства людина може зазнавати маніпулятивного впливу на її уявлення про світ, про свою країну, оскільки залежно від каналу надходження інформації, способу її подачі, інформаційного наповнення, композиційної побудови тексту, набору фактів та суджень можна дати неповну інформацію про щось, а інколи й дезінформацію [1, с. 43].

Непродумана політика ЗМІ посилює вплив на молодь західної, насамперед американської низькопробної маскультури. Не менш важливим фактором у цьому контексті виступає молодіжна субкультура, до якої, крім притаманних їй музичних смаків і уподобань, додаються стиль одягу, сленг, радикалізм і заперечення звичних норм етики, моралі, правил поведінки.

Підсумовуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що ЗМІ, засоби зв'язку й комп'ютерні технології в своїй сукупності значно більше впливають на молодіжне середовище, ніж освітні канали впливу. Вони активно діють не тільки на свідомість, а й на підсвідомість молодих людей.

У наш стрімкий час, коли потік інформації з кожним днем збільшується, полікультурний світогляд учнів та студентів залишається недостатнім. Непідготовленість молоді до критичного сприйняття й осмислення соціокультурної інформації призводить до формування в них хибних стереотипів, уявлень про загальнолюдські та національні цінності, що ускладнює процес їхньої етнічної ідентифікації й культурного самовизначення. Щоб

чинити опір негативному впливу масової культури, важливо зміцнювати захисний потенціал молоді [2].

Таким чином, актуальним є завдання формування в особистості захисних механізмів ставлення до різного роду інформації, низькопробних продуктів масової культури, ринкового суспільства, позиції активного втручання у виклики сучасного інформаційного світу, тобто полікультурного світогляду шляхом формування навичок грамотного сприйняття інформації.

Вирішення цієї проблеми потребує комплексного підходу, одним з напрямів якого є організація навчального процесу з використанням матеріалів ЗМІ на заняттях з іноземної мови як дисципліни, в якій закладені потенційні можливості полікультурної освіти.

Мета статті – розкрити можливості використання матеріалів ЗМІ у процесі навчання іноземної мови з метою формування полікультурного світогляду магістрів.

Для висвітлення цієї проблеми велике значення мають дослідження, присвячені вивченню впливу ЗМІ на формування світогляду молоді. Так, електронні ЗМІ в детермінації їх впливу на свідомість підростаючого покоління досліджували А. Біляєва, Д. Грінфілд, М. Гріффітс, К. Янг; взаємодію між людиною і телебаченням – Е. Дугін, В. Вікторов, С. Капіца, Л. Ніколаєв, Л. Хюсмен; телебачення як засіб всебічного впливу на моральний розвиток особистості – Ю. Купер, Г. Лассуелл, М. Маклюєн та ін. Проте роль і місце матеріалів ЗМІ в контексті формування полікультурного світогляду магістрів у педагогічних ВНЗ ще недостатньо досліджена.

На основі аналізу педагогічної літератури [3; 4] виявлено, що грамотне сприйняття інформації – це, передусім, уміння критично оцінювати повідомлення ЗМІ, тобто ставити критичні запитання щодо того, що ми бачимо, чуємо або читаємо. Визначено аналітичні уміння, які мають набути магістри, а саме: дізнаватися, хто автор повідомлення, яка його мета й точка зору; визначати, як використано мовні, звукові та зображальні засоби для побудови повідомлення і як уміле використання символів сприяє передачі цінностей та ідеології, носієм яких є автор або ЗМІ, що є джерелом повідомлення; оцінювати економічну, соціальну та політичну ситуацію, в якій створюється та “споживається” повідомлення ЗМІ; розуміти тлумачення повідомлення ЗМІ окремими особами залежно від їх життєвого досвіду, освіти тощо; усвідомлювати специфічні риси різних систем комунікації (аудіовізуальних та електронних технологій).

Для цього ми пропонуємо застосування методів розвитку навичок критичного мислення з використанням матеріалів ЗМІ на заняттях з іноземної мови. Під критичним мисленням розуміємо порівняльне мислення, основою якого є не рівень запам’ятовування інформації, а здатність людини самостійно її аналізувати, аргументувати свою думку, переглянути своє ставлення до проблеми. Критичне мислення піднімає мислення на новий – когнітивний рівень, розвиваючи пізнавальну мотивацію магістра.

Особливість методу полягає в тому, що для вироблення та вдосконалення в магістрів навичок і схильності до самостійного й критичного мис-

лення, до самостійної роботи та власних оцінок, а також для формування громадянської й демократичної поведінки пропонуються спеціальні методики навчання читання, письма та сприйняття аудіо- й відеоінформації, що виробляє в них навички сприймати та критично осмислювати текст, знаходити в ньому основне, необхідне або навіть приховане значення. Одночасно вдосконалюються вміння передавати зміст у письмовій та усній формі, критично ставитися як до чужої, так і до своєї думки, аналізувати різні погляди; формуються навички публічно обговорювати тексти й допомагати іншим у цьому процесі та соціальна поведінка магістрів.

Структуру заняття, спрямованого на розвиток критичного мислення з використанням матеріалів ЗМІ, подано в таблиці.

Таблиця

**Структура заняття, спрямованого
на розвиток критичного мислення**

Етапи заняття	Способи реалізації
Актуалізація	– залучення пам'яті, інтелекту магістрів; – постановка питання; – висування пропозиції; – обговорення мети заняття
Усвідомлення	– читання тексту; – лекція; – перегляд відео; – досвід магістрів; – дослідження
Рефлексія	– обговорення; – систематизація; – переоцінка; – переоформлення; – нове тлумачення набутих знань; – проговорювання проблеми

Завдання етапу актуалізації – викликати зацікавленість, спонукати магістрів пригадати, що вони знають з цієї теми, тобто встановити рівень власного знання, до якого можна додати нове.

На другому етапі відбувається усвідомлення нової інформації та ідей. Воно здійснюється у формі читання, слухання, розповіді, лекції, перегляду відеофрагменту тощо. На цьому етапі викладач якнайменше впливає на магістрів, вони самостійно підтримують свою зацікавленість роботою.

На етапі рефлексії передбачається, що магістри перетворюють знання на своє власне бачення, починають висловлюватися, використовуючи нові ідеї, обмінюються думками, формуючи свою точку зору. Магістрам пропонуються не тільки вправи на критичне читання повідомлень ЗМІ, а й на створення власних повідомлень за допомогою відео-, фотоматеріалів, звукових, комп'ютерних та мультимедійних технологій. Пропонуються також завдання на розвиток здатності критично підходити до збору й використання потрібної інформації з друкованих та інших джерел.

Більш специфічні вміння, яких набувають магістри в ході виконання завдань, такі: пошук та використання первинних і вторинних джерел, у тому числі ЗМІ, біографій, інтерв'ю та артефактів; аналіз інформації шляхом узгодження, впорядкування, категоризації, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, порівняння, зіставлення, виокремлення головної думки, підбиття підсумків, узагальнення, прогнозування і формування висновків.

Під час дослідно-експериментальної роботи встановлено, що в ході навчання в магістрів формуються якості, які характеризують критично мислячих людей, а саме: чесність перед собою; інтелектуальна незалежність; неупереджене сприйняття інформації; здатність розпізнавати підтасування фактів, ставити запитання, робити свої висновки на очевидних фактах; простежувати зв'язок між явищами.

У процесі навчання враховується той факт, що із ЗМІ пов'язана проблема впливу мови на спосіб мислення, а недостатній рівень освіти і культури призводить до появи стереотипів мислення. Ось чому ми, працюючи над підвищенням рівня полікультурного світогляду магістрів, використовуємо різні ЗМІ в навчальному процесі, звертаючи увагу на мову, якою повідомляються новини, розвиваючи таким чином їх інтелектуальні вміння та критичне мислення.

Так, на заняттях з іноземної мови ми пропонуємо використовувати блоки новин каналів супутникового телебачення (BBC, CNN, "Євроновини" тощо), які транслюються іноземними мовами та дублюються перекладом. Таким чином, магістри простежують відмінності в трактуванні та подані інформації різними мовами, а саме: наявність деталей і подробиць у висвітленні тієї чи іншої події однією мовою та відсутність у висвітленні іншою мовою, чіткий виклад фактів або ж власне трактування з чітко вираженою позицією й оцінкою того, що відбувається. Таке порівняння дає змогу магістрам більш об'єктивно ставитися до тих чи інших подій, що відбуваються у світі, аналізувати, формувати свою власну точку зору, своє бачення проблеми.

У формуванні полікультурного світогляду магістрів ефективним є відеометод. За допомогою відеометоду в навчальному процесі ефективно вирішуються різноманітні завдання навчання, виховання та розвитку магістрів, а саме: надання магістрам повнішої, достовірнішої інформації про явища і процеси, які вивчаються; демонстрація процесів, які не можна спостерігати безпосередньо; навчання алгоритмів виконання різних видів діяльності; створення специфічного мовного середовища на заняттях іноземної мови; організація тестових випробувань; проведення тренувальних робіт, вправ, моделювання процесів тощо; створення оптимального обсягу передачі й засвоєння наукової інформації; раціоналізація навчального процесу, підвищення його результативності.

Відеометод також дає змогу виконувати завдання на розшифрування міміки та жестів ("body language"), на розпізнавання стилю відносин тощо, для того, щоб у реальній ситуації магістри не робили грубих помилок при спілкуванні з представниками інших культур, у тому числі іноземною мо-

вою [1, с. 42]. Магістри виконують вправи різних типів, передбачені для роботи з відеоматеріалами, а саме: на формування комунікативної культури; на інформаційний пошук; для роботи з окремим сегментом.

Для реалізації відеометоду підбираються фрагменти з телепередач, фільмів, серіалів різних каналів супутникового телебачення (CNN, Євроновини, BBC тощо), що містять матеріал, який ілюструє культурні явища, традиції, спосіб спілкування, включаючи вербальну та невербальну комунікативну поведінку, побут, сімейні відносини, проблемні ситуації, характерні для тієї чи іншої культури.

Відеометод вимагає чіткої, продуманої, доцільної організації навчального процесу, якості відеоматеріалів та технічних засобів. Отже, при відборі відеоматеріалів враховуються вимоги до якості зображення, сюжету, мовлення персонажів, мови та змісту.

Використання цього методу дає змогу поглибити знання магістрів з особливостей вербальної та невербальної поведінки представників різних культур, культурних подій і явищ народів світу, розвинути комунікативні навички магістрів, вміння знаходити та виділяти необхідну інформацію.

Висновки. Таким чином, використання матеріалів ЗМІ у процесі навчання англійської мови є важливим чинником формування полікультурного світогляду магістрів у педагогічних ВНЗ і сприяє реалізації таких завдань: навчити молодь критично ставитися до будь-якої інформації, аналізувати її; допомогти розібратися у вирі тих спокус, які пропонує сучасний світ; навчити протистояти негативним тенденціям; мінімізувати асиметрію між матеріальністю і духовністю, культивувати в кожній особистості пошану до національних традицій та переконань; формувати конструктивізм як основу життєвої позиції; утверджувати культуру толерантності.

Література

1. Воротняк Л.І. Педагогічні умови реалізації технології формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л.І. Воротняк // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / [гол. ред. Т.І. Сущенко]. – Запоріжжя, 2007. – Вип. 46. – С. 41–45.
2. Ковальчук О.С. Полікультурний підхід у сучасній освіті Росії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О.С. Ковальчук. – К., 2003. – 243 с.
3. Кучеренко Т.А. Інновації як умова ефективної організації навчально-виховного процесу в сучасній школі / Т.А. Кучеренко, М.Є. Смирнова, О.В. Малюкіна // Відкритий урок / [гол. ред. О.В. Іванов]. – 2003. – № 7–8. – С. 33–37.
4. Олійник Т.О. Курс “Критичне мислення” для студентів та викладачів університетів / Т.О. Олійник // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць / [за ред. І.Ф. Прокopenка, В.І. Лозової]. – Харків, 2002. – Вип. 22. – С. 135–139.